

FİNANSMAN GİDER KISITLAMASI UYGULAMASI

A- GENEL AÇIKLAMALAR

Vergi uygulamasında, finansman giderlerinin ne şekilde değerlendirileceği konusu öteden beri tartışma konusu olmuştur. 1998 yılı dönem sonu işlemlerinin yapılmakta olduğu bu günlerde de bu konu güncelliğini korumaktadır. Bilindiği gibi, Maliye Bakanlığı öteden beri finansman giderlerinden dönem sonu stok maliyetlerine ve yatırımlarda yatırım maliyetine pay verilmesi gerektiği görüşündedir. Ancak bu görüş ve uygulama 2.3.1995 tarihinde yayımlanan 238 no'lu VUK Genel Tebliği ile değiştirilmiştir. Maliye Bakanlığı söz konusu Tebliğde Danıştay'ın müstakar hale gelen kararlarına uyarak aşağıdaki açıklamayı yapmıştır.

*“..... emtianın satın alınıp işletme stoklarına girdiği tarihe kadar oluşan **kur farklarının** maliyete intikal ettirilmesi zorunludur. Stokta kalan emtia ile ilgili olarak daha sonra ortaya çıkacak kur farklarının ise, ilgili buldukları yıllarda gider yazılması veya maliyete intikal ettirilmesi mümkün bulunmaktadır.*

*İşletmelerin finansman temini maksadıyla bankalardan veya benzeri kredi müesseselerinden aldıkları krediler için ödedikleri **faiz ve komisyon** giderlerinden dönem sonu stoklarına pay vermeleri zorunlu bulunmamaktadır. Buna göre mükellefler söz konusu ödemelerini doğrudan doğruya gider olarak kaydedebilecekleri gibi, diledikleri takdirde stokta bulunan emtiaya isabet eden kısmı maliyete dahil edebileceklerdir.”*

Yatırım harcamalarına ilişkin finansman giderlerinin ne şekilde işleme tabi tutulacağına ilişkin açıklamalar ise 163 no'lu VUK Genel Tebliğinde yapılmış bulunmaktadır.

Maliye Bakanlığı özellikle 238 no'lu VUK Genel Tebliğindeki olumlu görüşünün ardından Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarında 4008 sayılı Kanun ile 1.1.1996 tarihinden itibaren yapılan değişiklikler ile finansman giderlerinin ne şekilde işleme tabi tutulacağı konusu yeniden gündeme getirilmiştir.

Vergi Usul Kanunu'nun 274.maddesinde 4008 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle, mükelleflere satın aldıkları veya imal ettikleri emtianın maliyet bedelini son giren ilk çıkar (LİFO) yöntemiyle değerleyebilme imkanı tanınmıştır. Vergi Usul Kanununa göre stoklar esas itibarıyla fiili maliyet yöntemi ile değerlendirilir. Bu yöntemin tam olarak uygulanmasına imkan olmayan durumlarda fiili maliyete en yakın yöntem olan “ağırlıklı ortalama” maliyet yöntemi uygulanmaktadır. LİFO yöntemi ise belli şartlara uyulması halinde kullanılacak bir stok değerlendirme yöntemidir.

GVK'nun 41/8.maddesi ve KVK'nun 15/13.maddesine 4008 sayılı Kanun ile eklenen hükümlere göre amortisman tabi iktisadi kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tutan veya dönem sonu stoklarını LİFO yöntemiyle değerleyen işletmeler kullandıkları yabancı kaynaklara ilişkin;

- Faiz,
- Komisyon,
- Vade farkı,
- Kar payı,
- Kur farkı,

- Ve benzeri adlar altında yaptıkları gider ve maliyet unsurlarının belli bir oranını (Yeniden Değerleme Oranı/Ortalama Ticari Kredi Faiz Oranı) x (%25) vergi matrahının tespitinde gider olarak indiremeyeceklerdir.

Factoring kuruluşlarına verilen iskonto bedelleri, finansman gideri olarak nitelendirilecektir.

Konuyla ilgili olarak, 54 ve 55 no'lu KVK Genel Tebliği yayınlanmıştır. Ancak, Danıştay 4.Dairesi söz konusu Tebliğlerin bazı bölümlerini iptal etmiştir. İptal kararları ışığında söz konusu uygulamanın genel esasları aşağıda açıklanmıştır.

B- KISITLAMANIN KAPSAMI

1- Kısıtlama Kapsamına Giren Mükellefler

Finansman gider kısıtlamasına, dönem sonu stoklarını son giren ilk çıkar (LİFO) yöntemine göre değerleyen ve/veya amortismanına tabi iktisadi kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tutan gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri tabi tutulacaktır. Yeniden değerlendirme yapmayan ve/veya dönem sonu stoklarını LİFO yöntemine göre değerlemeyen işletmeler kısıtlamaya tabi tutulmayacaktır.

2- Kısıtlama Kapsamına Girmeyen Mükellefler

Yeniden değerlendirme yapan veya dönem sonu stoklarını LİFO yöntemine göre değerleyen işletmelerden aşağıda belirtilenler finansman gider kısıtlaması dışında tutulacaktır.

a) Sanayi siciline kayıtlı imalatçılar.

Sanayi siciline kayıtlı bulunan imalatçılardan imalat faaliyeti dışında kalan diğer faaliyetlerine ilişkin gider ve maliyet unsurları gider kısıtlamasına tabi tutulacaktır. Örneğin, Sanayi Sicil Belgesi sahibi olan bir mükellefin aynı zamanda otelcilik faaliyeti de varsa otelcilik işletmesinde finansman gider kısıtlaması yapılacaktır.

b) Bankalar, sigorta şirketleri ve kurumlar vergisi mükellefi olan finansman kurumları kapsam dışındadır.

54 no'lu KVK Genel Tebliğinde, **özel finansman kurumları, finansman şirketleri ve factoring şirketlerinin** finans kurumu kabul edildiği belirtilmiştir.

Borsa aracı kurumları, menkul kıymet yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları finans kurumu olarak nitelendirilmedikleri için finansman gideri kısıtlamasına tabi olacaklardır.

54 no'lu Tebliğde Finansal Kiralama Kanunu kapsamında yapılan finansal kiralama işlemleri nedeniyle ödenen kiralar, finansman gideri sayılmayacak ve dolayısıyla gider indirimi kısıtlamasına tabi olmayacaktır. Ancak, finansal kiralama şirketleri "finans kurumları" arasında sayılmadığından bu şirketlerin kendi ödedikleri finansman giderleri kısıtlamaya tabi olacaktır. Finansal kiralama şirketlerinin finansman gider kısıtlaması uygulamasında finans kurumu kabul edilmesi gerektiği görüşünderiz. Maliye Bakanlığı bu konuda yeni bir düzenleme yapmalıdır.

C- FİNANSMAN GİDERİ SAYILMAYAN ÖDEMELER

54 ve 55 no'lu KVK Genel Tebliğlerinde açıklandığı üzere, teminat mektubu komisyonları, tahvil ihracı ile ilgili olarak yapılan baskı ve benzeri giderler ile ipotek masrafları gibi herhangi bir yabancı kaynak kullanımına bağlı olmaksızın yapılan giderler gider kısıtlamasına konu edilmeyecektir. Ayrıca, kredi sözleşmelerine ilişkin olarak ödenen damga vergisi veya banka havale ücretlerine ilişkin ödenen banka ve sigorta muameleleri vergisi gibi bir yabancı kaynağın kullanım süresine bağlı olmayan gider ve maliyet unsurları da gider kısıtlaması uygulamasına tabi olmayacaktır.

Öte yandan yatırım maliyetine eklenen finansman giderleri, gider kısıtlaması kapsamı dışındadır. Hangi tür işletme olursa olsun, teşvik belgeli veya teşvik belgesiz yatırım harcamalarına veya her türlü amortismanına tabi iktisadi kıymet maliyetlerine eklenen finansman giderleri kısıtlamaya tabi tutulmayacaktır.

Satılan ticari mal maliyetine veya hizmet maliyetine ilave edilen finansman giderleri ise kısıtlama hükümlerine tabi tutulacaktır.

D- YILLARA YAYGIN İNŞAAT VE ONARMA İŞLERİNDE FİNANSMAN GİDER KISITLAMASI

Gelir Vergisi Kanunu'nun 42.maddesi çerçevesindeki işler finansman gider kısıtlamasına tabi olacaktır. Keza, yıllara yaygın inşaat işleri, işi yapan işletme yönünden bir yatırım değildir. İnşaat işleri esas itibariyle bir imalat işi olmakla birlikte, Kanun hükmünde, imalatçı sayılmanın ölçüsü, Sanayi Siciline kayıtlı olmaya bağlanmıştır. İnşaat firmaları sanayi siciline kaydedilmediklerinden, diğer ifade ile Sanayi Sicili Belgesi sahibi olmadıklarından kısıtlama kapsamında değerlendirileceklerdir.

Yıllara yaygın inşaat işi ile uğraşanların ödedikleri finansman giderleri için kesin kar veya zararının tespit edildiği yılda dikkate alınacaktır. Bu nedenle, her yıl itibariyle hesaplanan finansman giderlerine ilişkin kısıtlama, muhasebe kayıtlarında (alt hesaplarda) izlenmelidir.

E- FİNANSMAN GİDERLERİNE İLİŞKİN KDV'NİN DURUMU

55 no'lu KVK Genel Tebliğinde belirtildiği gibi, finansman gideri kısıtlamasına tabi tutulan giderlere ait KDV'nin tamamı indirim konusu edilecektir. Bu uygulamada KDV Kanunu'nun 30/d maddesi hükmü dikkate alınmayacaktır.

F- YENİDEN DEĞERLEME VE LİFO YÖNTEMİNİN VERGİSEL İMKANLARINDAN YARARLANILMAMASI DURUMU

55 no'lu KVK Genel Tebliğinde belirtildiği üzere, yeniden değerlendirilmesine rağmen vergiye tabi kazancın tespitinde bu vergisel imkanlardan yararlanılmaması halinde finansman gider kısıtlaması uygulaması açısından yeniden değerlendirilmemiş kabul edilecektir. Aynı husus LİFO yöntemini uygulayan ancak vergisel avantajlarından faydalanmayan mükellefler için de geçerli olacaktır.

G- FİNANSMAN GİDER KISITLAMASINA İSABET EDEN GİDERLERİN BEYANNAMEDE GÖSTERİLMESİ

Kanunen kabul edilmeyen gider olarak hesaplanan finansman giderinin, kurumlar vergisi mükelleflerince kurumlar vergisi beyannamesinde matraha ilave edilmesi, bilanço usulüne göre defter tutan gelir vergisi mükelleflerince de “Ticari Kardan Mali Kara Ulaşmak İçin Yapılan Hesaplamayı Gösteren Bildirim”in doldurularak beyan matrahının tespit edilmesi gerekmektedir. İşletme hesabı tutan mükelleflerden dönem sonu stoklarını LİFO yöntemine göre değerleyenler ise gider kısıtlamasına isabet eden tutarı dönem sonunda gider hesaplarından çıkartmak suretiyle dönem kar/zararını tespit edeceklerdir.

H- DANIŞTAYCA İPTAL EDİLEN TEBLİĞ HÜKÜMLERİ VE UYGULAMANIN NE ŞEKİLDE YAPILACAĞI

Danıştay 4.Dairesinin 27.10.1997 gün ve E:1997/636; K:1997/3797 ve K:1997/3795 sayılı kararları ile finansman gider kısıtlamasını düzenleyen 54 ve 55 no’lu KVK Genel Tebliğlerinin bazı bölümlerini iptal etmiştir. İptal kararlarından sonra Maliye Bakanlığınca yeni bir düzenleme yapılmadığı için uygulamada bazı tereddütler yaşanmaktadır. Danıştayca iptal edilen veya farklı şekilde yorumlanan Tebliğ hükümleri özetle şöyledir.

1-Finansman giderlerinin finansman geliri niteliğindeki gelirlere mahsup edilemeyeceği kuralı,

2-İmalatçıların imalat giderine intikal ettirmedikleri finansman giderlerinin kısıtlamaya tabi tutulacağı kuralı,

3-Vadeli alışlardaki finansman giderinin reeskont yoluyla ayrıştırılarak finansman gideri kısıtlamasına tabi tutulması gerektiği kuralı,

4-Yabancı kaynağın hangi yılda temin edildiğinin önem arz etmediği kuralı.

1- Finansman Giderleri Finansman Gelirlerinden Mahsup Edilebilecektir.

55 no’lu KVK Genel Tebliğinin 8.bölümü, Danıştay 4.Dairesince, “*finansman geliri sağlamayı ana faaliyet konusu edinmemiş bir firma bakımından, bir firmadaki repo, vade farkı, kur farkı, faiz gibi finansman niteliğindeki gelirler gerçekte bir gelir unsuru olmaktan çok, mevcut finansman giderini tespit edebilmek için finansman giderlerinden, bu giderin etkisini azaltan finansman gelirlerinin indirilmesi gerekli olup, aksi yöndeki hükün yerinde görülmemiştir.*” denilmek suretiyle iptal edilmiştir.

Buna göre, mükellefler Finansman Giderleri hesabında gösterdikleri finansman giderleri ile 642, 643, 645, 646 no’lu gelir hesaplarında izledikleri faiz, komisyon, kur farkı, vade farkı, kar payı gibi menkul kıymet (finansman) gelirlerini karşılaştırarak sadece geliri aşan finansman giderleri için kısıtlama hesaplayacaklardır.

2- İmalatçıların İmalat Faaliyetlerinde Kullandıkları Finansman Giderlerinin Tespiti Sorunu

55 no'lu KVK Genel Tebliğinin 9.maddesinin 2.paragrafında, genel idare giderlerinin doğrudan gider yazıldığı durumlarda, mal maliyetine yüklenmesi mümkün bulunan finansman giderlerinin gider indirimi kısıtlamasına tabi tutulmaması ancak mal maliyetine pay verilmesi mümkün olmayan kısmın gider indirimi kısıtlamasına tabi tutulması gerektiği belirtilmekteydi. Bu açıklamalar, örneğin imalat maliyetine pay verilmesi mümkün olmayan genel yönetim ve pazarlama giderlerine isabet eden finansman giderlerinin kısıtlamaya tabi tutulacağı şeklinde yorumlanmaktaydı.

Ancak Danıştay 4.Dairesi K:1997/3795 sayılı Kararında söz konusu Tebliğ hükmünün iptal etmemiş olmakla birlikte, farklı yorumlamıştır. Danıştay'ın yorumuna göre, *söz konusu düzenlemenin, sadece imalat faaliyeti ile uğraşan ve bu mamullerini satan firmaların finansman giderlerini ayırtırmaya tabi tutmadan tümünün gider yazılmasına olanak tanıdığı, iptali istenen hükümden imalatın yanında başkaca faaliyetleri de olan işletmelerin, imalat dışı faaliyetleriyle ilgili finansman giderlerinin anlaşılması gerektiği*” belirtilmiştir.

Danıştay'ın bu yorumuna göre, sanayi siciline kayıtlı olan imalatçıların, imalat faaliyetlerinin hiç bir şekilde finansman gideri kısıtlamasına tabi olmayacağı ancak, imalat faaliyeti dışında da faaliyeti olan işletmelerin imalat faaliyetleri dışındaki faaliyetleri için finansman gider kısıtlaması yapılacaktır. Örneğin, sanayi yemi imalatı nedeniyle sanayi sicil belgesi olan bir mükellefin aynı zamanda nakliyecilik veya otelcilik faaliyeti de varsa, nakliyecilik ve otelcilik faaliyetleri için finansman gider kısıtlaması hesaplanacaktır.

3- Vadeli Alışlarda Finansman Giderlerinin Ayırıştırılmayacağı

54 no'lu KVK Genel Tebliğinde, finansman giderlerinin düzenlenen belge üzerinde gösterilmediği durumlarda, finansman giderinin faturanın ödeme vadesinin 1 aydan fazla olması halinde fatura içindeki faizin reeskont işlemi ile ayırıştırılacağı, ancak bu işlemin 1996 yılında uygulanmayacağı belirtilmiştir.

Kanun maddesinde, vadeli işlemlerdeki satış bedeli içinde faizin bulunduğu varsayılarak faiz tutarının reeskont yoluyla ayırıştırılacağı hükmü yoktur. Danıştay 4.Dairesi K:1997/3797 sayılı Kararı ile, *bedeli geç ödenen her faturanın içinde finansman giderinin gizli olduğu ve bu giderin de reeskont yoluyla ayrılmasını öngören düzenlemeyi hukuka uygun bulmayarak iptal etmiştir.*

Buna göre 1997 ve izleyen yıllarda, vadeli mal alışları nedeniyle finansman gideri kısıtlaması yapılmayacaktır.

4- Yabancı Kaynağın Hangi Yılda Temin Edildiğinin Önem Arz Edip Etmediği

54 no'lu KVK Genel Tebliğinin (C) bölümünde gider kısıtlaması yönünden, işletmede kullanılan yabancı kaynakların hangi yılda temin edildiğinin önem arz etmediği belirtilmiştir.

Danıştay 4.Dairesinin K:1997/3797 sayılı Kararı ile 4008 sayılı Kanunla getirilen *gider kısıtlamasının 1.1.1996 tarihinden itibaren uygulama kapsamına girdiğini, bu hükmün geriye dönük uygulamasının önceki hukuki duruma göre fizibilitesini yapmış ve buna göre borçlanmış işletmelerin kanuna güven ve istikrar prensiplerine dayalı, haklı beklentilerini ortadan kaldıracığından , yabancı kaynakların hangi yılda temin edildiğinin önem arz etmeyeceği yolundaki düzenlemeyi yerinde görmeyerek iptal etmiştir.*

Buna göre 1.1.1996 tarihinden önceki borçlanmalar nedeniyle, sonraki yıllarda ortaya çıkan finansman giderleri hiç bir şekilde kısıtlamaya tabi olmayacaktır.

I- FİNANSMAN GİDER KISITLAMASININ ELEŞTİRİSİ

1- Finansman Gider Kısıtlamasının Hesabında Kullanılan İndirim Oranının Tespitine İlişkin Görüşlerimiz

Finansman giderlerinin bir kısmının vergi uygulamasında gider kabul edilmemesinin gerekçesi, işletmelerin özkaynak kullanımına yönelmesini teşvik etmek suretiyle enflasyonu kontrol etmek niyeti olmalıdır. Ancak, esas neden vergi gelirlerini artırmak arzusudur.

Finansman gider kısıtlamasının hesabında kullanılan oran, enflasyonun üzerinde ödenen gerçek finansman giderini hesaplamaya elverişli değildir. Şöyle ki, kanun hükmüne göre, yeniden değerlendirme oranı ile ticari kredi faiz oranı arasındaki fark yükseldikçe, reel faiz oranının artması gerektiği halde, tersine bu oran düşmektedir. Örneğin, yeniden değerlendirme oranı %80, ticari kredi faiz oranı %100 ise ortaya çıkan oran %80'dir. Yeniden değerlendirme oranı %80 iken ticari kredi faiz oranı %110 ise oran %72'ye inmektedir. Böyle bir durumda, enflasyonun üzerindeki net (reel) faiz arttıkça gider yazılacak tutar da artmaktadır. Oysa, finansman gider kısıtlamasından beklenen amaç, enflasyonun üzerindeki reel faiz ödemelerini kısıtlamak olmalıdır. Bu nedenle indirim oranı ticari kredi faiz oranı ile yeniden değerlendirme oranı arasındaki farkın yeniden değerlendirme oranına bölünmesi şeklinde hesaplanmalıdır.

Örneğin, yeniden değerlendirme oranı 80, ticari kredi faiz oranı 100 ise, indirim oranı $100 - 80/80 = \%25$; yeniden değerlendirme oranı 80, ticari kredi faiz oranı 110 ise indirim oranı $110 - 80/80 = \%37,5$ olmalıdır. Bakanlar Kurulu mevcut uygulamada olduğu gibi reel faiz ödemesinin belli bir oranını (%100 ve %25) kabul edilmeyen gider olarak tespit edebilir.

Önerdiğimiz bu yöntem finansman gider kısıtlaması ile, enflasyon ve faiz hadleri arasında bir bağın kurulmasını sağlayacaktır.

Öte yandan yeniden değerlendirme oranının Eylül ayından Eylül ayına olan 12 aylık fiyat değişimini, ticari kredi faiz oranının ise Ocak-Aralık dönemine ait 12 aylık dönemi kapsamı çelişkili bir durum yaratmaktadır. Kullanılan oranlar, aynı dönemin ekonomik göstergelerini yansıtmalıdır.

Bilindiği gibi 1997 yılına ait gider kısıtlaması oranı $(80,4 / 100,2 = \%80,2 \times 25 =) \%20$ olarak açıklanmıştır. Örneğin 100 milyar lira finansman gideri bulunan bir işletmenin 40 milyar lira faiz ve repo geliri varsa, indirim oranının %20 olması halinde $(100 \text{ Milyar} - 40 \text{ Milyar} = 60 \text{ Milyar} \times \%20 =) 12 \text{ milyar}$ liranın kanunen kabul edilmeyen gider olarak hesaplanması gerekmektedir. Ancak, bu yazının hazırlandığı güne kadar **1998 yılı için geçerli olacak indirim oranı açıklanmamıştır.** Uygulamada, her yıl için Maliye Bakanlığınca belirlenecek indirim oranının dikkate alınması gerekmektedir.

2- Finansman Gider Kısıtlamasını Haklı Kılacak Ekonomik Gerekçeler Yoktur

Finansman gider kısıtlaması yoluyla işletmelerin vergi yüklerini artırıcı uygulamalardan kaçınılmalıdır. Keza, işletmelerce ödenen finansman giderleri karşı tarafta (bankalar veya ilgili finans kurumlarınca) gelir yazılmaktadır. Bu uygulama, GSMH'nin mükerrer vergilendirilmesine neden olmaktadır.

Öte yandan yeniden değerlendirme yapan veya LİFO yöntemini kullanan mükelleflerin hiçbir şarta bağlı olmaksızın kısıtlama kapsamına dahil edilmesi doğru değildir. Örneğin, sadece bir adet amortisman tabi iktisadi kıymetini yeniden değerlemeye tabi tutan bir mükellef, finansman giderinin tutarına bakılmaksızın kısıtlama kapsamına girmektedir. Yeniden değerlemenin işletmeleri enflasyon karşısında yeterince korumadığı açıktır. Bu nedenle, söz konusu uygulama özellikle yeniden değerlendirme yapan hizmet işletmelerini (otelcilik, nakliyecilik gibi hizmet sektörünü) olumsuz yönde etkilemektedir.

Kanunen kabul edilmeyen gider kalemlerini artırmak suretiyle vergi gelirlerini artırmak mümkün değildir. Bu uygulama **gelirin gerçekliği ve safiliği ilkelerine** açıkça aykırıdır. Bu nedenle finansman gider kısıtlamasına ilişkin hükümlerin yasadan çıkartılması gerekir.

İ- SONUÇ

Finansman giderleri kısıtlaması konusunda Danıştay 4.Dairesinin 54 ve 55 no'lu KVK Genel Tebliğlerinin bazı bölümlerinin iptal edilmesi ile yasaya aykırı hükümler ortadan kaldırılmıştır. Danıştay'ın iptal gerekçeleri ve yorumları hukuka ve yasanın amacına uygundur. Maliye Bakanlığı'nın iptal kararları doğrultusunda yeni bir Tebliğ ile konuya açıklık getirmesinde yarar bulunmaktadır. Söz konusu uygulamanın gelirin gerçekliği ve safiliği ilkelerine aykırı sonuçlar doğurması ve mükerrer vergilendirmeye neden olması nedeniyle kaldırılması gerektiği görüşünderiz.